

SPOMEN-MUZEJ JOSIPA BROZA TITA VELIKO TROJSTVO

Magdalena Bulić

Gradski muzej Bjelovar

Spomen-muzej Josipa Broza Tita u Velikom Trojstvu otvoren je 24.V.1980. godine kao područni muzej u sastavu Gradskog muzeja Bjelovar.

Tematski je koncipiran kao posebna zbirka posvećena životu i radu Josipa Broza Tita u bjelovarskom kraju od 1921. do 1925. godine i njegovim kontaktima i boravcima na bjelovarskoj regiji u poslijeratnom periodu.

Selo Veliko Trojstvo smješteno je 9 kilometara od Bjelovara, na cesti prema Belogori. Kuća u kojoj je Josip Broz Tito proveo više od četiri godine nalazi se uz asfaltnu cestu u središtu sela, na parceli koja je /duž ceste/ dugačka oko 35 metara. Prizemna zgrada sastoji se od uličnog, lijevog i desnog krila koja se protežu u dubinu parcele. Prostrano dvorište koje se proteže duž desnog krila završava ostacima temelja mlina Samuela Pollaka - mlina koji je 1938. godine izgorio. Kompleks Memorijala nastavlja se velikim voćnjakom koji se proteže sve do potoka Bjelovarke.

Muzejski izložbeni postav smješten je u prednjem uličnom i desnom krilu zgrade na 182 m² izložbenog prostora. Lijevo je krilo kraće i ponajviše je, raznim dogradjivanjima i pregradjivanjima, izgubilo svoj autentični oblik, pa je upotrebljeno za pomoćne prostorije Memorijala i za stan domara.

Na desnom uglu zgrade nalazi se ulaz u Muzej, u prostoru

riju od 33 m² kojom započinje izložbeni postav. Desno od ulaza, u uglu, nalazi se prostor na kojem se prodaju značke, vodič i ostali propagandni materijal. U ovoj prostoriji kustos grupama posjetilaca odmah na samom ulasku daje sve podatke o sadržaju izložbe. Uvodna legenda na panou /90x90 cm/, na lijevom zidu, govori ukratko o boravku i revolucionarnom radu Josipa Broza u Velikom Trojstvu i Bjelovaru, a istovremeno upućuje posjetioce prema desnom krilu, gdje na desnom zidu započinje povijesni dio izložbe velikom fotografijom Trojstva početkom XX. stoljeća. Lijevo od ulaza smješteno je deset panoa /90x40 cm/ fiksiranih na zid. Na njima se kronološkim redom, putem legendi, fotografija i faksimila dokumenata i štampane gradje, prikazuje dolazak Josipa Broza u Veliko Trojstvo i uključivanje u rad partijske organizacije Bjelovara. Na prvom panou nalaze se faksimili radnog kartona J. Broza iz evidencije Obrtnog zbora u Zagrebu 1920. godine i oglas iz "Novosti" od 21. I. 1921. Dalje slijede fotografije prvih komunista bjelovarskog kraja koji su bili najbliži suradnici Josipa Broza. Fotografija Djure Šegovića, njegove bravarske radionice i bjelovarskog kolodvora interpretira momenat uključivanja Josipa Broza u rad bjelovarske partijske organizacije. Slijede fotografije Steve Šabića, Vaclava Valente, Djure Šegovića, Dragutina Dužanca, Matije Kroga, Ivana Ledinskog i Mile Price - najstarijih i najistaknutijih komunista bjelovarske regije koji su bili najbliži suradnici Josipa Broza u to vrijeme. Fotografija pisma komunista Valente drugovima u Križevcima iz 1923. godine govori o ilegalnom radu i međusobnim vezama komunista, a faksimil članka iz "Radničke borbe" o skupu saveza radnika i seljaka iz 1925. i dvije stranice potpisa kandidatske liste saveza radnika i seljaka iz 1925. o revolucionar-

nim zbivanjima tih godina na ovom terenu. Fotografijom bjelovarske bolnice i stranice iz knjige bolesnika s imenom Josipa Broza završava deseti pano u ovoj sobi. Na slijedećem zidu nalazi se isturena staklena vitrina ukopana u zid u kojoj je izložen bravarski alat Josipa Broza - francuski ključ i kliješta - koji je upotrebljavao u mlinu. Na desnom zidu, između dvaju prozora, izložen je shematski prikaz saugasmotora na kojem je radio J.Broz u strojarnici mlina. U trećoj prostoriji centralno mjesto zauzima velika fotografija unutrašnjeg dijela dvorišta s Pollakovim mlinom cca 4x2,5 m. Na desno od fotografije nalazi se zidna staklena vitrina u kojoj su izloženi primjerci bravarskog alata iskopanog prilikom radova na rekonstrukciji objekta. Na zidu prema četvrtoj prostoriji izložena je velika fotografija ograde od kovanog željeza koju je J.Broz izradio u Velikom Trojstvu. Na lijevom zidu izložen je originalni ormarić za alat iz mlina. U četvrtoj prostoriji, na slijedećih deset zidnih panoa, nastavlja se izlaganje gradje o revolucionarnom radu Josipa Broza Tita u Trojstvu i Bjelovaru. Ističe se fotografija stranice pisma Stjepana Šabića Oblasnom rukovodstvu u Zagrebu iz 1925. u kojem se spominje drug Broz i njegova veza s Oblasnim rukovodstvom. Fotografija kuće V.Valente u Trojstvenom Markovcu, zatim fotografija groba V.Valente, kao i citat govora J.Broza na pogrebu 1925, upoznaju nas s istaknutim događajem u razvoju komunističke partije u Bjelovaru. Faksimil policijskog izvještaja o pretresu stana J.Broza iz 1927. i sudskog zapisnika s "Bombaškog procesa" iz 1928. spominju boravak i rad J.Broza u V. Trojstvu. Fotografija teksta pisama J.Broza S.Šabiću i S.Šabića J.Brozu iz 1932, iz mariborske kaznionice, ističe nastavak prijateljstva sa S.Šabićem, a faksimil izvještaja Sreskog načelstva u Bjelovaru iz 1934. govori

o Brozovom boravku u bjelovarskom kraju nakon izlaska s robije 1934. Fotografije dr Franka Wintera i njegove kuće u Bjelovaru u kojoj je 1937. drug Tito održao sastanak s rukovodstvom OK KPJ Bjelovar govore o kontinuitetu veze s bjelovarskom partijskom organizacijom sve do 1941. godine. Ovaj dio završava citatom iz predavanja u Kumrovcu 1977. godine u kojem drug Tito spominje svoj boravak i rad u Velikom Trojstvu. Na suprotnom zidu izložena je fotografija /180x90 cm/ obitelji Pollak i radnika mlina snimljenih pred mlinom 1925. god. Na kraju desnog krila nalaze se prostorije stana Josipa Broza u kojega se može ući iz izložbenog prostora lijevo od fotografije mlina i direktno iz dvorišta. Stan se sastoji od kuhinje, sobe i male smočnice, a uredjen je ambijentalno. Izloženi su i originalni predmeti iz domaćinstva Pelagije i Josipa Broza - namještaj, mlinac za mljevenje, jedaći pribor, kao i predmeti upotrebljavani u sličnim domaćinstvima dvadesetih godina ovog stoljeća. Izložena je obiteljska fotografija Josipa Broza sa suprugom i sinom, kao i fotografija iz matičnih knjiga s podacima o djeci Josipa i Pelagije Broz, rođene i umrle u Velikom Trojstvu.

U dvije prostorije uličnog dijela zgrade izložena je foto-gradnja koja prikazuje kontakte i boravke Maršala Tita u Bjelovaru 1945. god, 1953. god. i posjetu predsjednika Republike Velikom Trojstvu i Bjelovaru 1973. godine. U ovom dijelu izložena je i skulptura Vojina Bakića "Uhapšenici" iz 1953. godine. Na kraju uličnog dijela nalazi se službena prostorija koja je od izložbenog prostora odijeljena pokretnim vratima na kojima se na sredini nalazi platno za dijaskop na kojem se prikazuju fotografije iz postava.

Izložba je postavljena na temelju scenarija kojeg su izradile kustos Gradskog muzeja Bjelovar Magdalena Bulić i znanstveni asistent Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske Stanislava Koprivica-Oštrić. Likovno rješenje za postav dao je prof. Joža Ladović, a fotografije je izradio umjetnički fotograf Josip Vranić. U neposrednoj realizaciji Memorijala sudjelovali su svi radnici Gradskog muzeja u Bjelovaru.

Otvaranjem Memorijala narod bjelovarske regije na dostojan je način izrazio svoje duboko poštovanje prema ličnosti i djelu Josipa Broza Tita koji je neko vrijeme bio njihov sugradjanin.

Napor da se obilježi i trajno sačuva spomen na boravak i rad Josipa Broza u bjelovarskom kraju započeo je već prvih poslijeratnih godina. U povodu elektrifikacije sela 1949. godine na kući br. 128 u Velikom Trojstvu podignuta je spomen-ploča kojom se obilježava njegov boravak u Velikom Trojstvu. Iste godine u Bjelovaru se osniva Oblasni muzej čija je prvenstvena zadaća sakupljanje gradje iz najnovije povijesti. U zbirci NOB-a sakupljeni su predmeti i dokumenti vezani za ličnost druga Tita i njegov boravak u Velikom Trojstvu i Bjelovaru. Stalni izložbeni postav radničkog pokreta i NOB-a Gradskog muzeja Bjelovar otvoren je 1966. godine u pet prostorija Muzeja, a u jednoj prostoriji od 30 m² bili su izloženi originalni predmeti /bravarski alat, predmeti iz domaćinstva i namještaj/ koje je upotrebljavao Josip Broz u vrijeme svog boravka u Velikom Trojstvu. Brojni posjetioci Bjelovara i Muzeja odlazili su u 9 kilometara udaljeno V.Trojstvo da vide mjesto i kuću u kojoj je živio i kao strojar radio Josip Broz Tito. Sve veći interes pojedinačnih i grupno organiziranih posjeta nametnuo je ideju

da se kuća br. 128 u V.Trojstvu, koja se nalazila u privatnom posjedu, otkupi i rekonstruira u svom autentičnom obliku.

Godine 1972. u povodu osamdesete godišnjice života druga Tita, društveno-političke organizacije općine Bjelovar pokrenule su akciju za obilježavanje boravka druga Tita u Velikom Trojstvu. Zgrada br. 128 u Velikom Trojstvu, koja se nalazila pod zaštitom Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu pod brojem 472, nalazila se u privatnom posjedu, pa se u Velikom Trojstvu sagradio novi objekt u kojem je bila postavljena memorijalna izložba na 78 m², a izložbeni je postav prikazivao razvoj radničkog pokreta i KPJ prvih godina poslije prvog svjetskog rata unutar kojeg je bila izložena, pronađena i obradjena gradja o životu i radu Josipa Broza u bjelovarskom kraju. Predsjednik Republike, drug Tito, posjetio je Veliko Trojstvo i Bjelovar 14.IX.1973. godine. U Muzeju je razgledao izložbu, a zatim je prošetao kroz selo do kuće u kojoj je živio, prisjećajući se niza detalja koji će nekoliko godina kasnije prilikom adaptacije i rekonstrukcije objekta biti od vrlo velike važnosti i ujedno najautentičniji dokumenat za realizaciju tog važnog posla. Jedan je takav podatak i izjava druga Tita da se na često reproduciranoj fotografiji porodice Pollak i radnika u mlinu snimljenoj 1925. godine on ne nalazi. Prema riječima Josipa Broza na fotografiji se nalazi jedan radnik iz mlina kojem se nije mogao sjetiti imena. Kasnijim istraživanjima ustanovljeno je da je riječ o Branku Ivankoviću koji je također bio zaposlen u Pollakovom mlinu.

Slijedećih godina vlasnik objekta ponudio ga je na prodaju i 1978. god. SIZ kulture općine Bjelovar otkupio je

spomenuti objekt. Stručnjaci Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba izradili su snimku postojećeg stanja i sudjelovali u izradi izvedbenog projekta rekonstrukcije i adaptacije kojeg je izradio ing. Mladen Gregurić iz Projektnog biroa Bjelovar. Prilikom rekonstrukcije objekta u muzejski prostor vodjena je posebna briga o njegovoj povijesnoj vrijednosti i memorijalnoj funkciji težeći za očuvanjem autentičnosti objekta i prostora koji će garantirati kvalitetnu prezentaciju ambijenta u kojem je Josip Broz radio više od četiri godine. U financiranju ovih radova uz SIŽ kulture Bjelovar sudjelovala je i Republička samoupravna interesna zajednica kulture Hrvatske.

Prilikom otvaranja Muzeja tiskan je i vodič koji uz Spomen-muzej Josipa Broza Tita u Velikom Trojstvu obradjuje Gradski muzej Bjelovar i najistaknutije spomenike revolucije u bjelovarskoj komuni i time olakšava mnogobrojnim posjetiocima upoznavanje s najvažnijim spomenicima naše revolucionarne prošlosti. Serija značaka s prikazom saugasmotora i tekstem: "Tito, 1921-1925, Veliko Trojstvo", obogaćuje djelatnost Memorijala. U zgradi izgrađenoj 1972. god. u kojoj je bila postavljena memorijalna izložba, još će se ove godine postaviti etnografska izložba na 78 m². Izložiti će se tekstil, drveni predmeti, keramika kao i ostali predmeti iz svakodnevnog života sela obogaćeni foto-gradjom, čime će se nastojati prikazati život sredine u koju je dvadesetih godina ovog stoljeća došao mladi radnik, već formirani komunist, Josip Broz, nadahnut idejama Oktobra u kojem je sudjelovao neposredno prije toga.

U dosadašnjem radu bili smo, prije svega, zauzeti rekonstrukcijama, adaptacijom, uredjenjem i organizacijom Memorijala, pa nam se u budućem radu nameću novi zadaci.

To se u prvom redu odnosi na pedagošku funkciju Memorijala. Predviđa se svestranija suradnja sa školama, ne samo zavičaja i regije, nego i šire društvene zajednice koja se do sada svodila uglavnom na planiranje posjeta i održavanje predavanja posjetiocima.

Od posebnog je interesa unapredjenje odnosa sa svim memorijalima koji su svojim karakterom vezani za Titovu ličnost. Suradnja će se odvijati u međusobnim posjetima u cilju razmjena iskustava u radu, publikacija, izučavanja organizacije rada, razmjena izložaba o Titu i slično.

Memorijal u Velikom Trojstvu otvoren je prije nekoliko mjeseci, pa se nadamo da će svakodnevna praksa i nova iskustva tijekom vremena nametati i nove ideje kako bi se mogla ostvariti što veća uloga i značaj Memorijala u životu, ne samo Velikog Trojstva, nego i cijele bjelovarske regije.